

इ. वि. का. राजवाडे संशोधन मंडळ धुळे.

—: हस्त लिखित ग्रंथ संग्रह :—

ग्रंथ क्रमांक

४३४ने २२६ [३०२]

ग्रंथ नाम

पंचाकरण.

विषय

म० वेदांत.

श्री १५

मराठी वेदान्त ग्रंथ गद्य

838 व: १३६

पंचाकरण

४३४/१ १३६

(1)

॥ श्री आदिनाथाय नमः ॥ ॥ साहेबाचे विस्तर विलासी का
य कोठे कैसें आहे व कोणे समयी आपणा सवा आणिका
स काय कैसें सुचलवत्याने काय कोठे कैसें होई लहेन कळे
यास्तव आत्म प्रतीति साहेब रूपेने होई लतेच सत्य अका
महत गुरु प्रतीति सत्य आपलाव पूर्व सिद्धानुभव एक की
भिन्न हें पाहणे तर सिद्धानुभव ग्रंथ वेदच प्रमाणा ते ईश्वरी
यज्ञान स्मरण तथाहि वेद हे संज्ञा मात्रा अनुपूर्वी पदवा

(1A)

क्यअर्थयांतकोणास मात्रांसवेदसंज्ञातरछपनभाषावेदच
जाल्याशिबीगालआदिकरून ववर्णअर्थबोधकहोतनाहिं
वर्णहीअर्थजाणवितोपरंतुसुमिड्तपदहोउन नवर्णमात्र
सुमिड्तपदं अनुपूर्वीव्यभिचारी पादोस्यविश्वाभूता
नि पादोस्यसर्वाभूतानि वेदराकअर्थवाक्यद्वयांएकमगपा
ठभेदकां करवगघडवअईउणहेअनुपूर्वीनअर्थवतीनार्थ
बाधक अग्निमिळेपुरोहितंहेपदानुपूर्वी शक्तंपदं पदप्रक

वसकलक

(2)

तिःसंहिता पदोपदान्तराक्षेपावांचून अर्थनहोय समयापदी
हीरमयतीतिपदाक्षेप ऐसेच सर्वत्रकर्ताक्रियाकारकपदाक्षे
प तेथें आक्षिप्तपदवेदकी आक्षिप्यपद वाक्यासअध्याहा
रपदअर्थवादवाक्याक्षेप नष्टाश्विदग्धरथवत् तेथआक्षि
प्तवाक्यवेदकी आक्षिप्य अर्थतोच कुरानात तेथे कुरानहीवे
दव्हावे वय्याकरणवमीमांसकह्मणताहेत तोच हाककारया
प्रत्यभिज्ञेस्तववर्णनित्य वाचाविरूपनित्यया अनादिनिध

(2A)

नानित्यावागुत्सृष्टास्वयंभुवा आदौवेदमयीदिव्यायतःसर्वाः
प्रवृत्तयः तस्मात्वेदनित्य न वर्णआकाशाहनभिन्न
किंअभिन्न जरभिन्नतरआकाशाचाववर्णंचाकार्यकार
णभावनाहीतेथंकरागीतदाणेतसेवर्णआकाशांतसांटव
ले तोहाककारहेसजातीयप्रतीति अन्यथाएकचवर्णएका
काळीअनेकमुखीनप्रगटावा वर्णव्यापकह्रणालतरसं
पूर्णोश्चारकोणाचेहिमुखीनकावा व्यापकजोआकाश

(3)

तोमुठीतधरतानये तेथअनंतवर्णआहेतयासकायप्रमा
ण जरअभिन्नतरकार्यकारणभावास्तवसमुद्रसुगृही
तबिंदुत्यागानंतरतोचबिंदुहेअघटमानअनेकबिंदुउ
सन्नकर्त्याचेठार्ई जागतहेतातोचजीवजसातुमचेमनी
तसीप्रत्यभिज्ञास्रणालतरतसंचउच्याररूपउपाधिन
सतांआकाशचअनित्यहेइष्ट तस्मात्वेदअनित्य
तस्माद्यज्ञात्सर्वदुतऋचःसामानिजज्ञिरे छंदांसिजज्ञि

यास्तव

३

(3A)

रेतस्माद्यजुरिति श्रुतेः धातायथाइत्यादिश्रुतिः प्रतिकल्प
परा यावत्संसारदशातावतनित्यमोक्षदशैतन्नब्रह्मरूपत्वाद
नित्य हेवर्णरूपपक्षी वस्तुतः विदज्ञानेवितिज्ञानं स
तपोतप्यतसनपस्तस्वा इदः सर्वमसृजत यस्यज्ञानम
यंतपःसृक्षमाणजगद्रचनाविषयमालोचनमकरोत् तस्मा
दालोचनात्मकज्ञानजेतंचवेद धर्मार्थकाममोक्षरूपश्चालोच
न क्रियाकायकेसीकराविरतदर्थजातिधर्मादिविचार विष

(५)

यादिभोगकैसाभोगावातदर्थअर्थविचार पुढेकायकैसेकरावें
भोगावेंएतदर्थकामविचार स्वरूपाननुसंधानिदुःखपाव
लतदर्थमोक्षविचार वेदासअनित्यत्वंतज्जन्यज्ञानहीअनि
त्यअैसेलणालतरइष्ट तेज्ञानजन्यविज्ञानपरोक्षज्ञानया
स्तव येथअर्थविवेकीवेदांतिलणतोहेत तत्वमस्यादिवेद
जज्ञानासदशमस्तमसीतिवत्अपरोक्षज्ञानत्वात् यद्वाशाखा
चंद्रन्यायेनलक्षणयाअपरोक्षज्ञानत्वात् त्यासअनित्यत्विमो

(4A)

क्षत्रनित्यवैराग्यादिसाधनेव्यर्थ न स पुनरावर्तते हाश्रुति वि
रोध इति चेत् तूत्तमचामोक्षकाय जन्य आदे उपाधिभिन्नरू
णतां द्वैतापत्ति अभिन्नरूपात्तात्यागबाध उपाधिविशिष्ट
च जीवेश्वरतो उपाधित्याग उतातेकां जीवेश्वरचना हिंमगरोक्य
कोणाचे चैतन्येरोक्य पूर्वसिद्ध किं असिद्ध आद्ये सिद्धसा
धनत्वापत्तिः द्वितीये जन्यत्वेनानित्यत्वप्रसंगः सोहंतोच
मीहेज्ञानकोणाचे जर जीवनिष्ठतर उपाधिरहित ही जीव

(5)

तराहील सोहंहेकायईश्वरस्मरणतो चेतन्योद्वैतभानचना
हीमगउपाधिनिरसनकिमर्थ प्रत्यतउपाधिनिरासचउ
पाधीजाला यास्तवज्ञात्याचेअभावीऐक्यज्ञानकोणास
जाले अथमन्यसेउपाधिनिरासचऐक्यज्ञानतरपरोक्ष
ज्ञानत्वाचनिरसिलेमगत्याचेअनित्यत्विकांकुंथाकुंथि
अर्थवेदहोय तोचअर्थवधमार्थकाममोक्षप्रत्यभिज्ञा
जेथदिसलतोवेदच अतरावकुमानहिवेदचहेसिद्धदृष्टि

५

(5A)

तोचअर्थअन्यभाषेनेउच्चारलीयामुंजिलगनादिहोणारना
हिंयास्तवब्राह्मीकर्तकारकक्रियापदानुपूर्वीरूपवाक्यसमू
हवेद॥ ॥ निर्विषयस्मरणआत्माक्षेयदशैसएतचनाहिं
आत्मतत्वासआत्मतत्वकळावेकीतदतिरिक्ततत्वांस तेथ
तदतिरिक्ततत्वांसज्ञानोपादानकत्वचनाहिं वन्निज्वालव
न्हीसटाकूनआकाशावायुजलइत्यादितत्वांसउत्पन्नहोईल उ
पादानावांचूनकार्यअन्यत्रराहसकतनाहिं तथाचआत्मा

(6)

कळलावाकळावाकोणस वहिआपणासजाळूसकतनाहिं
तेसाआत्माआपणासजाणूसकतनाहिं नकळलापदार्थकळा
वाअननुभूतअनुभवावेविस्मृतस्मरावे आपलेआपल्यास
नकळलेकळलेपणनाहिअननुभूतअनुभूतपणविस्मृतस्म
तपणसंभवतनाहि नकेहोदहाध्यासेप्राणीमात्रआपलेआ
त्मत्वविसरूनदुःखाकांतजालेतोचजगदाध्यासब्रह्मीजाउ
यास्तवआपलेआपणासजाणानेसंभवतेऐसेलक्षणसीलतर

६

(8A)

सांगशरीराध्यासभ्रमवजगदाध्यासभ्रमकोणासजाला ब्रह्मा
सजालास्रणतासुतसिद्धचभ्रमिष्टब्रह्मजाले ईश्वरासजाला
स्रणतां ईश्वरसर्वज्ञनके सर्वज्ञत्वचभ्रमस्रणतांचान्नेचआं
धारकांवे मायेकरितासर्वज्ञत्वमायानासलीसर्वज्ञत्वनासते
स्रणालतर ईश्वरआंधळाजालासूर्यचरवापरजाला जीवासजा
लास्रणतांब्रह्मिजीवत्वकसेआलेसांग भ्रमास्तवजीवत्वआले
स्रणतांसिद्धभ्रमीब्रह्महोतेजीवाचाभ्रमस्रणतांजीवत्वकसेआ

(७)

लेहेसांग तोसिद्धभ्रमकाशनेंगेलावकोणोनिरसिल्लाअथवा
जाईलनिरसलतरी अथमन्यसेरज्जुसर्पन्यायेंहासर्पनकेकिंतु
रज्जुऐसेंजाणजेतेऐसेल्लणसीलतरहेजगतज्ञाननब्रह्मज्ञान
हेसर्वजगनकेतरकायब्रह्मयाज्ञानासजगद्विषयत्वचनब्रह्म
विषयत्व वपहिलेब्रह्मज्ञानपाहिजेतेकांहेसर्वब्रह्मऐसेंजाण
लजेसेंसुवर्णज्ञानएवीआहेतेकांनानुभूतनगासरलज्ञानए
र्वकआकारनानुभूतरत्नासरलसुवर्णऐसेंजाणतोतद्वत्

७

(७A)

तेथेअध्यासेंविचारासपूर्वब्रह्मज्ञानापेक्षातैसीचहेएक वरज्जु
भिन्नसत्यसर्पसंस्कारपूर्वकआरोपजालानभिन्नपाहतांसंस्का
राभाविआरोपचनघडे सर्पिसर्पाचारज्जोरज्जुचाज्याचात्याजवर
ज्याचात्यानेचआरोपकेचा तैसिसृष्टिब्रह्मभिन्नसत्यकोठेपाहि
लीकिंतिचाअध्यासहोईलहेदुसरे रज्जोसर्पारोपः अन्यपु
रुषकृतनस्वतःसर्परज्जुकृततद्वदज्ञानंकेनाध्यस्तं जीवेनाध्य
न स्तंचेत् जीवौध्यस्तोवाध्यस्तोवा आद्येभिन्नसत्ता द्वितीये

(8)

अन्योन्याश्रयः अज्ञानाध्यासार्थजीवत्वापेक्षाजीवत्वाध्यासार्थ
अज्ञानापेक्षाइति ईश्वरेणाध्यसंचेत् भ्रमाधिष्ठानत्वात्सर्व
ज्ञानहानिः सर्वज्ञत्वभ्रमरावेतिचेत्सिद्धभ्रमीचईश्वरजाला
सर्वज्ञत्वेनज्ञातभ्रमस्यक्वभ्रमिष्टत्वं ईश्वरोक्तवेदहीभ्रमिष्टवा
क्यत्वात्भ्रमरूपजाला अतोवेदपाद्यब्रह्मवस्तुहीओहेकिंना
हिंहाहीभ्रमच तदावैराग्यज्ञानादिभ्रमकाशासवतोईश्वरभ्र
मगैलाकैसाइतिवदुपाधिनासर्वज्ञत्वंचेत् तर्हि चेतन्येशून्य

८

(8A)

त्वप्रसंगः उतान्योन्याश्रयः उपाधेरध्यासात् हेतिसरं चोथे
दूषण अध्यासासंभव चेतन्यसदस्तुचेठार्द्र असदजडाचा
अध्यासकेसाहोईल कां हि साम्यास्तव अध्यासशुक्तिचेठार्द्र रज
ताचादिसतोतैसै रथं नाहि ब्रह्म निराभास अध्याससाभास
ब्रह्मचेतन अध्यासजडाचा जर प्रकाशाचेठार्द्र अंधकाराचा
आरोप होय तर ब्रह्मिजगदाध्यासघडेयास्तव अध्यासलुटका
ननु अध्यासो नाम कल्पितत्वं अतो न पूर्वदर्शनाद्यपेक्षा अ

(१)

ध्यासविषयी इंद्रोमायाभिः पुरुरूप ईयते युक्तास्य हरयः
ज्ञातादशा इति श्रुतेः कल्पितत्वचमध्यास इति चेन्न कल्प
कंविना कल्यासिद्धिः कल्पं विना कल्पका सिद्धिरित्यन्योन्या
श्रयः मायासिद्धिः कल्पोत्पत्तिः कथं जाता मायापि कल्पि
ल्य तैव स्यात् कल्पकं कल्पकं हति ही ही प्राथमिकमाया च
तरचैतन्यापेक्षा काशास मायाजडते चैतन्यप्रकाशे प्रका
शतेरे संलणालतरचैतन्यासप्रेरकत्वध्रुव चुंबकसामर्थ्य

चकलोसतिर

९

(9A)

वत्स्वस्तुसामर्थ्यतोखरं ईश्वरतोयःसर्वज्ञःससर्ववित्त्रा
यंपुरुषःस्वयंज्योतिःप्रज्ञानघनःसवाणमहानजआत्मा
सर्वव्यापीसर्वभूतांतरात्मा असंगोऽयंपुरुषःइत्यादिश्रु
तीचबोलाताहेतप्रज्ञानघनतथेअध्यासअज्ञत्वकैंचे सर्व
वित्त्सर्वव्यापीतेथेअध्यासाज्ञानहीव्यापीजाणतोजाणतो व
तेथेअध्यासकैंचा असंगतेथेअध्यासाश्रयत्वकैंचे यास्त
वकल्परूपअध्यासचअसिद्धलटकामगत्याअध्यासेंब्रह्म

मूळ प्रत पाहण्यासाठी संपर्क

इतिहासाचार्य वि.का. राजवाडे संशोधन मंडळ, धुळे
राजवाडे पथ, गल्ली नं. १, धुळे-४२४००१ (महाराष्ट्र)
दूरध्वनी क्रमांक (०२५६२) २३३८४८
Email ID : rajwademandaldhule@gmail.com